

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

XI.811.2.2018.KK

Pan
Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela, szczególną uwagę poświęcam zagadnieniu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami prawa do godnego i niezależnego życia, mając na względzie normy wynikające nie tylko z Konstytucji RP, ale również Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012, poz. 1169). Podejmując tę problematykę mam w szczególności na uwadze treść art. 30 Konstytucji RP, wedle którego ochrona i poszanowanie nienaruszalnej, przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka jest obowiązkiem władz publicznych, jak również treść art. 69 Konstytucji, który przewiduje obowiązki państwa w zakresie udzielania osobom z niepełnosprawnościami pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Kieruję się również treścią art. 28 ustęp 1 Konwencji, na mocy którego Polska – jako sygnatariusz Konwencji – uznała prawa osób niepełnosprawnych do odpowiednich warunków życia ich samych i ich rodzin oraz do stałego polepszania warunków życia, i zobowiązała się do pojęcia niezbędnych działań w celu zagwarantowania i popierania realizacji tych praw bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

W nawiązaniu do powyższego, także jako niezależny organ monitorujący wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, o którym mowa w jej art. 33 ust. 2, czuję się zobowiązany do zabrania głosu w sprawie aktualnej sytuacji wiążącej się z brakiem odpowiedniego wsparcia zapewnianego osobom z niepełnosprawnościami.

W pierwszej kolejności pragnę wskazać, że moje zaniepokojenie budzą kontrowersje, jakie pojawiły się w związku ze sposobem wypracowania „porozumienia” pomiędzy Radą Ministrów a przedstawicielami środowiska osób z niepełnosprawnościami, określającego priorytetowe kierunki działań państwa w celu ochrony praw osób z niepełnosprawnościami. Ujęte w „porozumieniu” rozwiązania należy ocenić jako krok naprzód w zakresie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami niezbędnego wsparcia. Wydają się one jednak być niewystarczające – w szczególności w obliczu faktu, że zostały wypracowane bez udziału przedstawicieli osób protestujących w Sejmie RP. Moim zdaniem pozostaje to w sprzeczności z wyrażonym w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych zaleceniem zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości aktywnego udziału w procesie decyzyjnym, zwłaszcza w odniesieniu do kwestii dotyczących ich bezpośrednio. W związku z tym istniała potrzeba przeprowadzenia szerszych konsultacji treści projektowanych uzgodnień niż to zostało w praktyce zrealizowane. Należy także podzielić zastrzeżenia co do czasu opracowania i przyjęcia wyżej wskazanych postulatów – w momencie trwającego w Sejmie RP protestu.

Warto odnotować, że podczas posiedzenia Krajowej Rady Konsultacyjnej, będącej organem opiniotwórczo-doradczym Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, w dniu 24 kwietnia 2018 r. podjęta została także uchwała Rady w sprawie **systemowych rozwiązań na rzecz prowadzenia przez osoby z niepełnosprawnościami niezależnego życia**. Uchwała ta wskazuje cele i odnoszące się do nich działania, które mają zapewnić osobom z niepełnosprawnościami godne i niezależne życie, przy adekwatnym wsparciu ze strony władzy publicznej. Z tego względu za bardzo istotną informację uznaję stanowisko członków Krajowej Rady Konsultacyjnej, wedle którego oba te dokumenty, tj. ww. uchwałę i „porozumienie”, należy traktować łącznie jako wzajemnie uzupełniające się. W tym miejscu chciałbym podkreślić, że Rzecznik Praw Obywatelskich od dawna wskazuje na **konieczność przyjęcia całościowej polityki publicznej dotyczącej wsparcia osób z niepełnosprawnościami**. Pozytywnie należy ocenić to, że wiele z niezbędnych jej elementów zostało uwzględnionych w omawianej uchwale Rady, przyjętej z udziałem przedstawicieli rządu. W związku z tym wyrażam nadzieję, że – uznając wagę przyjętych zobowiązań – właściwe organy państwowe podejmą dalsze działania w celu ich urzeczywistnienia.

Pozwolę sobie przypomnieć, że rekomendacje niezależnego organu monitorującego wdrażanie Konwencji przedstawiane były m. in. w sprawozdaniach Rzecznika Praw Obywatelskich dla Komitetu Praw Osób z Niepełnosprawnościami z roku 2015 i 2018¹,

¹ Zob. <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-upomina-si%C4%99-w-komitecie-onz-o-prawa-os%C3%B3b-z-niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami-w-polsce>.

licznych wystąpieniach generalnych² i raportach³. W szczególności pragnę tu przywołać wystąpienia w zakresie świadczeń finansowych, które powinny zapewniać możliwość godnego życia osoby z niepełnosprawnością i jej rodziny⁴. Chciałbym również przypomnieć apel Rzecznika Praw Obywatelskich i 54 organizacji społecznych w sprawie deinstytucjonalizacji systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami z dnia 20 listopada 2017 r., który zawiera propozycje konkretnych rozwiązań w tym niezwykle ważnym dla osób z niepełnosprawnościami obszarze⁵, czy apel Rzecznika Praw Obywatelskich i 170 organizacji społecznych w sprawie ratyfikacji Protokołu fakultatywnego z dnia 21 stycznia 2016 r.⁶.

Pragnę jednak wyrazić zaniepokojenie, że przyjęty przez Radę Ministrów sposób komunikacji, tj. z pominięciem informacji o podjęciu powyższej uchwały, wprowadza w błąd opinię publiczną. Wydawać się bowiem może, że jedynym efektem posiedzenia Krajowej Rady Konsultacyjnej było podpisanie „porozumienia”, co może ograniczyć zakres realizowanych przez Radę Ministrów zobowiązań jedynie do tych zawartych w „porozumieniu”. Tymczasem, według relacji członków Krajowej Rady Konsultacyjnej, w „porozumieniu” zostały zawarte rozwiązania, których wprowadzenie jest możliwe w trybie natychmiastowym, uchwała natomiast zawiera istotne rozwiązania systemowe, możliwe do wdrożenia po przeprowadzeniu odpowiednich prac legislacyjnych.

W związku z tym, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2017 r. poz. 958), zwracam się z uprzejmą prośbą o pilne przedstawienie planu działań Rady Ministrów zmierzających do realizacji postanowień uchwały Krajowej Rady Konsultacyjnej, w szczególności odnośnie do punktu 3, tj. wprowadzenia systemu świadczeń finansowych, który kompensowałby koszty niepełnosprawności i wspierałby aktywność osób z niepełnosprawnościami, jej celów horyzontalnych i pozostałych 14 szczegółowych postulatów. Pragnę zauważyć, że realizacja wskazanego punktu 3 stanowiłaby odpowiedź na jeden z dwóch najważniejszych postulatów osób protestujących w Sejmie RP, dotyczący wprowadzenia dodatku

² Zob. Informacje roczne Rzecznika Praw Obywatelskich – <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/informacje-roczne-o-dzialalnosci-rpo> oraz <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/informacja-o-dzia%C5%82alno%C5%9Bci-rpo-w-obszarze-r%C3%B3wnego-traktowania>.

³ Zob. Raporty *Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością*, *aport Rzecznika Praw Obywatelskich*, czy *Dostęp osób z niepełnosprawnościami do wymiaru sprawiedliwości*. Raporty RPO dostępne są w wersji elektronicznej na stronie: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/zasada-rownego-traktowania-prawo-i-praktyka-raporty-rpo>.

⁴ Por. wystąpienia z dnia 2 i 8 kwietnia 2014 r. do Marszałków Sejmu RP i Senatu RP (III.7064.142.2014), z dnia 18 maja 2015 r. do Prezesa Rady Ministrów (III.7064.100.2015), z dnia 7 stycznia 2015 r. (III.7064.199.2014), z dnia 29 marca 2016 r. (III.7064.40.2016), z dnia 18 grudnia 2015 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.7064.195.2015), z dnia 27 lutego 2018 r. do Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP (III.7064.35.2018).

⁵ Apel Rzecznika Praw Obywatelskich i organizacji społecznych w sprawie deinstytucjonalizacji systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami z dnia 20 listopada 2017r. do Prezes Rady Ministrów (XI.503.4.2016).

⁶ Apel Rzecznika Praw Obywatelskich i organizacji społecznych w sprawie w sprawie ratyfikacji Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (XI.516.1.2015).

rehabilitacyjnego. Ponadto pragnę zaznaczyć, że prace nad nowym systemem powinny także uwzględniać następujące, wielokrotnie podnoszone Rzecznika Praw Obywatelskich kwestie, tj.: wykonanie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13) w celu przywrócenia równego traktowania opiekunów osób niepełnosprawnych, wyeliminowanie ograniczeń w dostępie do świadczeń opiekuńczych i stworzenia możliwości wyboru korzystniejszego świadczenia w przypadku zbiegu prawa do świadczenia opiekuńczego i świadczeń emerytalno-rentowych, wyeliminowanie ograniczenia w dostępie do świadczeń opiekuńczych osób nieobciążonych obowiązkiem alimentacyjnym, czy doprecyzowanie uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego rodzica ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Przyjmuję do wiadomości przedstawiane przez media wypowiedzi członków Krajowej Rady Konsultacyjnej wskazujące na potrzebę wypracowania optymalnego rozwiązania w zakresie kompensacji kosztów niepełnosprawności dla wszystkich osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie, zdając sobie sprawę z trudnej sytuacji osób z niepełnosprawnościami, które potrzebują intensywnego wsparcia, jak również ich rodzin, pragnę wskazać na konieczność szybkiego przyjęcia rozwiązań w tym zakresie. Chciałbym również poddać pod rozagę Pana Premiera możliwość przyjęcia rozwiązań przejściowych w zakresie instrumentów finansowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami potrzebujących intensywnego wsparcia, funkcjonujących aż do momentu wdrożenia kompleksowego systemu.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich i organ monitorujący wdrażanie Konwencji liczę, że aktualna sytuacja może stanowić pozytywny przełom w zakresie działań państwa na rzecz praw osób niepełnosprawnych. Ufam, że w tych ramach wykorzystane będą rekomendacje Rzecznika Praw Obywatelskich. Jednak przede wszystkim zwracam się o to, by – zgodnie z Konwencją – **osoby z niepełnosprawnościami miały możliwość aktywnego udziału w procesie podejmowania decyzji w zakresie polityk i programów, zwłaszcza tych, które dotyczą ich bezpośrednio.**

Do wiadomości:

Pani Elżbieta Rafalska

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Pan Krzysztof Michałekiewicz

Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych